

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ενότητα 3: Θεωρίες ψυχολογικής ανάπτυξης Vygotsky και προσχολική αγωγή

Διδάσκων: Μανωλίτσης Γεώργιος
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται στην άδεια χρήσης **Creative Commons** και ειδικότερα **Αναφορά – Μη εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγο Έργο 3.0 Ελλάδα** (*Attribution – Non Commercial – Non-derivatives 3.0 Greece*)

[ή επιλογή ενός άλλου από τους έξι συνδυασμούς]

[και αντικατάσταση λογότυπου άδειας όπου αυτό έχει μπει (σελ. 1, σελ. 2 και τελευταία)]

- Εξαιρείται από την ως άνω άδεια υλικό που περιλαμβάνεται στις διαφάνειες του μαθήματος, και υπόκειται σε άλλου τύπου άδεια χρήσης. Η άδεια χρήσης στην οποία υπόκειται το υλικό αυτό αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η θεωρία του Vygotsky και η εφαρμογή της στην Π.Α.

- Η θεωρία του Vygotsky αποκαλείται συχνά ως ιστορικό-πολιτισμική, επειδή εστιάζει την προσοχή της στο κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η μάθηση και η ανάπτυξη του ανθρώπου καθώς και στο πώς μεταδίδονται από γενιά σε γενιά οι γνώσεις, οι δεξιότητες, οι αξίες, η κουλτούρα μιας κοινωνικής ομάδας.
- Ο Vygotsky πίστευε ότι ένας από τους βασικότερους σκοπούς της ανάπτυξης και της μάθησης ήταν ο εξοπλισμός των παιδιών με ορισμένα «εργαλεία» τα οποία τα βοηθούν:
 - να εκτελέσουν μια πράξη,
 - να εστιάζουν την προσοχή τους, να θυμούνται και να σκέπτονται αποτελεσματικότερα,
 - να κατανοήσουν και να ελέγξουν τη συμπεριφορά και τα συναισθήματα τους,
 - να γίνουν ανεξάρτητα, να φτάσουν σε ένα ανώτερο αναπτυξιακό επίπεδο και να συνεργάζονται με άλλους για ένα κοινό σκοπό.
- Τα *εργαλεία* αυτά αρχικά είναι εξωτερικά, μοιράζονται δηλαδή ανάμεσα σε δύο ή περισσότερους ανθρώπους (διαπροσωπικά), και στη συνέχεια εσωτερικεύονται και χρησιμοποιούνται ατομικά και ανεξάρτητα (Ντολιοπούλου, 2005).

Κατά τον Vygotsky οι νοητικές λειτουργίες διαιρούνται σε κατώτερες και ανώτερες. Οι κατώτερες σχετίζονται με την ωρίμαση κι όχι με τον ανθρώπινο πολιτισμό (κοινές σε ανώτερα θηλαστικά και ανθρώπους). Οι ανώτερες είναι *σκόπιμες, διαμεσολαβούμενες και εσωτερικευμένες* γνωστικές διαδικασίες που αποκτώνται με τη μάθηση και τη διδασκαλία (χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους).

Κατώτερες νοητικές λειτουργίες:

- α) *η αίσθηση* (συμμετοχή οποιασδήποτε από τις 5 αισθήσεις στις γνωστικές διαδικασίες),
- β) *η προσοχή ως αντίδραση* (προκαλείται από έντονα περιβαλλοντικά ερεθίσματα),
- γ) *η αυθόρμητη ή συνειρμική μνήμη* (σχετίζεται με τη συχνή εμφάνιση δύο ερεθισμάτων ταυτόχρονα) και
- δ) *η αισθησιοκινητική νοημοσύνη* (επίλυση προβλημάτων που εμπλέκουν κινητικούς και σωματικούς χειρισμούς με δοκιμή και πλάνη).

Ανώτερες νοητικές λειτουργίες:

- α) η διαμεσολαβούμενη (mediated) αντίληψη (χρήση σημείων ή συμβόλων στη νοητική λειτουργία που είναι κοινά σε ένα καθολικό ή τοπικό πλαίσιο).
 - β) η εστιασμένη προσοχή σε οποιοδήποτε ερέθισμα,
 - γ) η σκόπιμη μνήμη (χρήση μηνμονικών στρατηγικών) και
 - δ) η λογική σκέψη με σκοπό την επίλυση προβλημάτων.
- Η ιδέα για τα εργαλεία της σκέψης αναπτύχθηκε προκειμένου να εξηγηθεί το πώς αποκτούν τα παιδιά σταδιακά ανώτερες νοητικές ικανότητες. Τα εργαλεία αυτά τα βοηθούν να θυμούνται, να επιλύσουν προβλήματα και να σκέφτονται.

Βασικές ψυχοπαιδαγωγικές αρχές της θεωρίας του Vygotsky.

Οι βασικές αρχές της θεωρίας μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

- 1) Τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση
- 2) Η ανάπτυξη δεν μπορεί να χωρισθεί από το κοινωνικό της πλαίσιο
- 3) Η μάθηση μπορεί να καθοδηγήσει την ανάπτυξη
- 4) Η γλώσσα παίζει ένα κεντρικό ρόλο στη νοητική ανάπτυξη.

Οικοδόμηση της γνώσης

- Όπως και ο Πιαζέ, ο Vygotsky θεωρούσε ότι τα παιδιά οικοδομούν μόνα τους τη κατανόηση του κόσμου και δεν αναπαράγουν παθητικά ό,τι του παρουσιάζεται.
- Για το Vygotsky, η γνωστική ανάπτυξη επηρεάζεται πάντα από τις παρούσες και τις παρελθούσες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.
- Ο Vygotsky υποστήριξε ότι και ο φυσικός χειρισμός και η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη.

Η σημασία του κοινωνικού πλαισίου

- Το κοινωνικό πλαίσιο επηρεάζει τη μάθηση και τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται οι άνθρωποι. Το κοινωνικό πλαίσιο αποτελεί το σύνολο του κοινωνικού περιβάλλοντος.
- Το κοινωνικό πλαίσιο πρέπει να εξετάζεται σε διάφορα επίπεδα:
 - Το *άμεσο αμφίδρομο επίπεδο*, το οποίο αναφέρεται στην αλληλεπίδραση του παιδιού με ένα άτομο σε μια δεδομένη στιγμή.
 - Το *δομικό επίπεδο*, το οποίο περιλαμβάνει τις κοινωνικές δομές που επηρεάζουν το παιδί, όπως είναι η οικογένεια και το σχολείο.
 - Το *γενικό πολιτισμικό ή κοινωνικό επίπεδο*, το οποίο περιλαμβάνει χαρακτηριστικά της κοινωνίας σε μεγάλο βαθμό, όπως είναι η γλώσσα, τα αριθμητικά συστήματα και η χρήση της τεχνολογίας.
- Η ιδέα του για την επιρροή του πολιτισμού στη σκέψη είναι σημαντική επειδή ο κοινωνικός κόσμος του παιδιού διαμορφώνει όχι μόνο ό,τι γνωρίζει το παιδί αλλά και το τρόπο που σκέφτεται.

- Ο Vygotsky δεν πίστευε, δηλαδή, ότι υπάρχουν πολλές λογικές διαδικασίες που είναι καθολικές ή ανεπηρέαστες από τα πολιτισμικά στοιχεία.
- Τα παιδιά δηλαδή οικοδομούν τις νοητικές λειτουργίες τους καθώς τις χρησιμοποιούν στην συναναστροφή τους με τους άλλους μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο.
- Με άλλα λόγια οι νοητικές λειτουργίες εμφανίζονται αρχικά σε ένα πεδίο *μοιράσματος* (κοινό - διαπροσωπικό) και αργότερα μετακινούνται σε ένα ατομικό επίπεδο (εσωτερίκευση). Η κοινή δραστηριότητα (που μοιράζεται) είναι το μέσο το οποίο διευκολύνει την εσωτερίκευση των νοητικών λειτουργιών από το παιδί.
- Ο Vygotsky δεν αρνείται το ρόλο της ωρίμασης, αλλά τονίζει τη σημασία της εμπειρίας που διαμοιράζεται για τη γνωστική ανάπτυξη.

Η μάθηση καθοδηγεί την ανάπτυξη.

- Η μάθηση και η ανάπτυξη είναι δύο διαφορετικές διαδικασίες που έχουν μία πολύπλοκη σχέση μεταξύ τους.
- Για τον Vygotsky η ανάπτυξη επηρεάζει τη μάθηση και η μάθηση επηρεάζει την ανάπτυξη. Υπάρχει δηλαδή μία σύνθετη μη γραμμική σχέση μεταξύ τους. Μάλιστα ο ίδιος υποστήριξε ότι η μάθηση μπορεί να επιταχύνει ή και να προκαλέσει την ανάπτυξη.
- Ο Vygotsky επέμενε ότι πρέπει να εξετάσουμε το αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού και επίσης να παρουσιάσουμε πληροφορίες σε ένα επίπεδο που θα οδηγήσει το παιδί στην ανάπτυξη.
- Αν περιμένουμε να προηγηθεί η ανάπτυξη, μειώνουμε τη διδασκαλία στην παρουσίαση υλικού που ήδη γνωρίζει το παιδί (πρόκληση πλήξης στο παιδί), ενώ αν αγνοήσουμε το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού, πιθανόν να του παρουσιάσουμε υλικό που είναι πολύ δύσκολο γι' αυτό (εκμάθηση της πρόσθεσης πριν το παιδί μάθει να απαριθμεί).
- Με άλλα λόγια πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη το επίπεδο ανάπτυξης του και να παρουσιάζουμε τις πληροφορίες με τρόπο που βοηθάει την ανάπτυξη του. Έτσι οι παιδαγωγοί πρέπει πάντα να προσαρμόζουν τις μεθόδους τους στις ατομικές διαφορές των παιδιών, όσον αφορά την ανάπτυξη και τη μάθηση.

Ο γλώσσα θεωρείται το σημαντικότερο εργαλείο της νοητική ανάπτυξης.

- Ό,τι σκεφτόμαστε και ό,τι γνωρίζουμε επηρεάζεται από τα σύμβολα και τις έννοιες που γνωρίζουμε. Η γλώσσα είναι ένας πραγματικός μηχανισμός για σκέψη, ένα νοητικό εργαλείο. Η γλώσσα κάνει τη σκέψη περισσότερο ευέλικτη, αφηρημένη και ανεξάρτητη από τα άμεσα ερεθίσματα.
- Γενικότερα, η γλώσσα είναι αυτή που διευκολύνει το μοίρασμα των εμπειριών, που είναι απαραίτητο για την οικοδόμηση των γνωστικών λειτουργιών.
- Υπάρχουν δύο είδη λόγου: ο *κοινωνικοποιημένος*, ο οποίος απευθύνεται προς τους άλλους και έχει μια επικοινωνιακή λειτουργία και ο *εγωκεντρικός* (ατομικός), ο οποίος δεν απευθύνεται προς τους άλλους.
- Μέσα από τον *ατομικό λόγο* τα παιδιά μπορούν να μεταφέρουν στο προσωπικό επίπεδο ικανότητες που είχαν επιτευχθεί στο διαπροσωπικό επίπεδο ως αποτέλεσμα της συνεργασίας με ικανότερους συνομήλικους ή ενηλίκους.
- Μετά την ηλικία των 2-3 ετών η σκέψη και η γλώσσα αρχίζουν να αναπτύσσονται παράλληλα. Εμφανίζεται και ο *εγωκεντρικός* (ατομικός) λόγος, τον οποίο μπορούν να ακούσουν οι άλλοι και το παιδί τον απευθύνει στον εαυτό του. Καθώς περνούν τα χρόνια αυτός ο λόγος μετατρέπεται σε εσωτερικό μονόλογο.

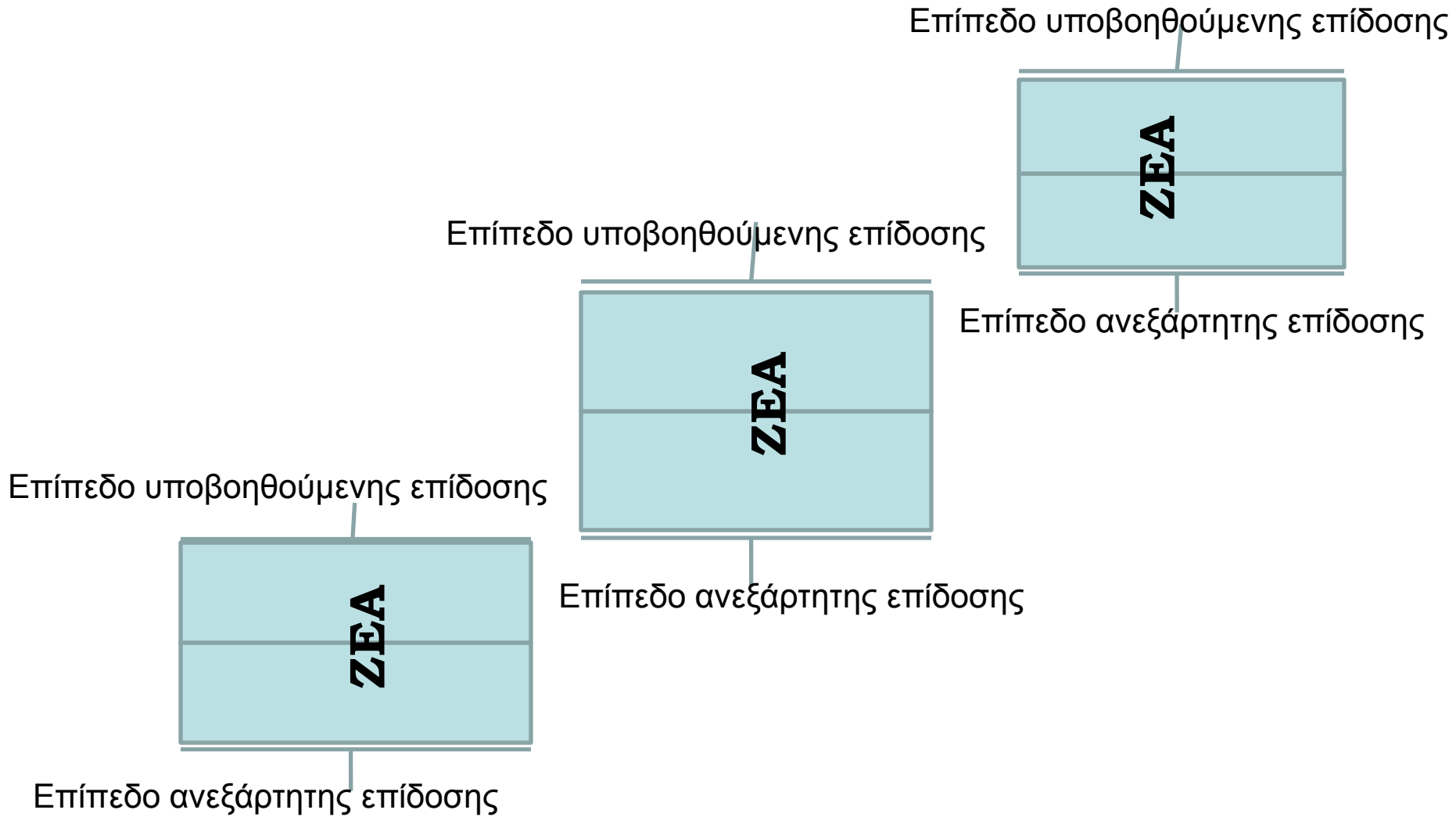
Η χρήση της γλώσσας μπορεί να προωθηθεί όταν ο παιδαγωγός (Ντολιοπούλου, 2005):

- α) συνδέει άμεσα και ξεκάθαρα τη γλώσσα με τις πράξεις (π.χ. «δώσε μου σε παρακαλώ, το κόκκινο ποτήρι με το ξύλινο χερούλι» αντί «δώσε μου εκείνο το ποτήρι».
- β) σκέφτεται μεγαλόφωνα (π.χ. *«Ας σκεφτώ ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να βρω πληροφορίες για τις μέλισσες. Μάλλον πρέπει να βρω ένα σχετικό βιβλίο ή να ψάξω για πληροφορίες στον internet...»*)
- γ) συνδέει νέες εννοιών ή υλικών με πράξεις (π.χ. *«Αυτός είναι ο εκτυπωτής. Με αυτόν μπορούμε να τυπώσουμε σε χαρτί τις φωτογραφίες της τάξης μας»*).
- δ) δεν αποθαρρύνει τον ατομικό λόγο των παιδιών, όταν δεν ενοχλούνται τα άλλα παιδιά. Αντίθετα τον διευκολύνει για να αντιληφθεί την εσωτερική σκέψη των παιδιών.
- ε) ενθαρρύνει τα παιδιά να χρησιμοποιούν τις γραπτές αναπαραστάσεις για να επικοινωνήσουν μεταξύ τους με ποικίλους τρόπους (γράμματα, γραφικές παραστάσεις, ζωγραφιές κ.ά.) και συμπεριλαμβάνει εργαλεία γραφής κατά το συμβολικό παιχνίδι τους.

Άλλα ψυχοπαιδαγωγικά στοιχεία της θεωρίας του Vygotsky.

1. Η **ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης (ΖΕΑ)** αποτελεί το γνωστότερο μέρος της θεωρίας του Vygotsky.
 - Με αυτήν την έννοια ήθελε να προσδιορίσει την ανάπτυξη ως ένα δυναμικό συνεχές μορφών συμπεριφοράς ή προοδευτικών βαθμών της ωρίμασης και όχι ως ένα σταθερό σημείο σε μια κλίμακα.
 - Σε αυτό το συνεχές περιλαμβάνονται μορφές συμπεριφοράς που έχει κατακτήσει και τις επιτελεί το παιδί μόνο του έως και συμπεριφορές που πρόκειται άμεσα να αποκτήσει, αλλά ακόμη χρειάζεται υποβοήθηση από έναν ικανότερο ενήλικα ή συνομήλικο (το άκρο των δυνατοτήτων του).
- Ο Vygotsky θεωρούσε ότι η ανάπτυξη μιας συμπεριφοράς πραγματοποιείται σε δύο επίπεδα:
 - το *κατώτερο* (ανεξάρτητης επίδοσης), δηλαδή την επίδοση που επιτυγχάνει το παιδί μόνο του και
 - το *ανώτερο* (υποβοηθούμενης επίδοσης), δηλαδή την επίδοση που επιτυγχάνει με τη βοήθεια κάποιου ενήλικου ή συνομηλικού.
- Η βοήθεια αυτή μπορεί να έχει τη μορφή ενός σχολίου, αναδιατύπωσης μιας ερώτησης, επίδειξη μιας δραστηριότητας κ.ο.κ.
- Η ΖΕΑ διαφέρει από παιδί σε παιδί αλλά και εντός του παιδιού. Δύο παιδιά που βρίσκονται στο ίδιο κατώτερο επίπεδο μπορεί να έχουν πολύ διαφορετικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και επομένως οι ΖΕΑ τους να διαφέρει.
- Επιπλέον η ΖΕΑ δεν είναι σταθερή, είναι δυναμικά μεταβαλλόμενη.

Γραφική αναπαράσταση της δυναμικής φύσης της ΖΕΑ

- Η ΖΕΑ έχει όρια. Αυτό σημαίνει ότι ένα παιδί δεν μπορεί να διδαχθεί οτιδήποτε οποτεδήποτε.
- Αν μια δραστηριότητα που έχει στόχο την κατάκτηση μιας δεξιότητας βρίσκεται έξω από τη ΖΕΑ του παιδιού, τότε θα την αγνοήσει. Το επίπεδο της δραστηριότητας πρέπει να δημιουργεί μια πρόκληση στο παιδί για να τα καταφέρει.
- Οι οπαδοί του Vygotsky μίλησαν για την έννοια της *διεύρυνσης* (amplification) σε αντιπαράθεση με τον όρο της επιτάχυνσης. Συμφωνά με την αρχή της διεύρυνσης δεν μπορούμε να διδάξουμε κάτι που βρίσκεται έξω από τα όρια της ΖΕΑ, επειδή το παιδί δεν είναι έτοιμο για να το μάθει. Η διεύρυνση στηρίζεται στις δυνατότητες του παιδιού και υποβοηθεί την ανάπτυξη έως τα όρια της ΖΕΑ.
- Το παιδί μπορεί να δράσει εντός της ΖΕΑ μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση με συνομηλίκους που βρίσκονται στο ίδιο ή σε διαφορετικό αναπτυξιακό επίπεδο. Οι αποτελεσματικοί εκπαιδευτικοί στόχοι προκαλούν τα παιδιά να φτάσουν σε ανώτερα επίπεδα ικανοτήτων (Ντολιοπούλου, 2005).
- Έτσι αφού δοθούν ευκαιρίες στα παιδιά να εξερευνήσουν (για να γίνει αντιληπτή η ανεξάρτητη επίδοση) μπορεί μετά να τους προσφερθεί υποστήριξη η οποία θα τα προτρέπει να προσέξουν, να συγκεντρωθούν και να μάθουν (επίτευξη υποβοηθούμενης μάθησης).

2. Η μέθοδος της σκαλωσιάς. Η έννοια της σκαλωσιάς που εισήχθη από τον Bruner και σχετίζεται με την θεωρία της ΖΕΑ. Είναι ένα υποστηρικτικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει ένα σύνολο διδακτικών καταστάσεων ιεραρχικά διαρθρωμένων που έχουν ως στόχο να προτρέπουν τα παιδιά να προχωρούν από κατώτερο σε ανώτερο επίπεδο.

- Ο Vygotsky έβλεπε το παιδί σαν ένα οικοδόμημα το οποίο προσπαθεί με τις δικές του ενέργειες να «χτίσει» τον εαυτό του συνεργαζόμενο με το κοινωνικό του πλαίσιο.
- Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή ο παιδαγωγός προσφέρει το υποστηρικτικό σύστημα στο παιδί (τη βοήθειά του) μέχρι τη στιγμή που θα μπορεί να τα καταφέρει μόνο του.
- Η βοήθεια που προσφέρεται στο παιδί ποικίλλει ανάλογα την περίπτωση (λέξεις κινήσεις, επίδειξη προτύπου κ.ο.κ.).
- Η αποτελεσματικότητα της μεθόδου της σκαλωσιάς εξαρτάται από την συνεκτίμηση των ενδιαφερόντων του παιδιού.
- Λαμβάνοντας υπόψη ότι η μάθηση και η γνώση προέρχεται από την συνύπαρξη και αλληλεπίδραση του παιδιού με τον ενήλικο ή ικανότερο συνομήλικο, γίνεται αντιληπτό ότι η συναισθηματική εγγύτητα παίζει κρίσιμο ρόλο.

3. Σύμφωνα με τη θεωρία, τα παιδιά μπορεί να ασχολούνται με πολλές δραστηριότητες, αλλά *μία από αυτές είναι η κύρια και η πλέον σημαντική* για την ανάπτυξη τους (Ντολιοπούλου, 2005).

- Αυτή είναι διαφορετική σε κάθε στάδιο ανάπτυξης και ποικίλει ανάλογα με το κοινωνικοπολιτισμικό τους υπόβαθρο
- Η κύρια δραστηριότητα για τα βρέφη είναι η συναισθηματική επικοινωνία, για τα παιδιά ηλικίας 2-3 ετών είναι ο χειρισμός των αντικειμένων, και για τα προνήπια και τα νήπια το παιχνίδι.

4. Το *παιχνίδι παίζει βασικό ρόλο στην ανάπτυξη*. Μέσα από αυτό τα παιδιά μπορούν να επεκτείνουν τη ΖΕΑ τους (Ντολιοπούλου, 2005).

- Το παιχνίδι προωθεί τη νοητική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Αναπτύσσεται η γλώσσα, η μνήμη, η λογική, η φαντασία και η δημιουργικότητα των παιδιών.
- Γίνονται περισσότερο συνεργάσιμα, περισσότερο κοινωνικά και κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων.
- Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά δημιουργούν καλλιεργείται η φαντασία χρησιμοποιούν αντικείμενα, πράξεις, λέξεις, αναπαριστούν γεγονότα και δοκιμάζουν μορφές συμπεριφοράς, βιώνουν ανεκπλήρωτες επιθυμίες, κάνουν επιλογές, μαθαίνουν κανόνες, υπακούουν σ' αυτούς και συνδέουν τα συναισθήματα με τη σκέψη.

5. Υπάρχουν **δύο είδη λαθών**:

- α) τα *ωφέλιμα* που αποτελούν μέρος της μαθησιακής διαδικασίας και
- β) τα *μη ωφέλιμα*, που είναι επαναλαμβανόμενα· το παιδί δεν τα αντιλαμβάνεται και δεν μπορεί να τα διορθώσει.

6. Η χρήση **των ενδιάμεσων**. Σκοπός του είναι να βοηθήσουν τα παιδιά να τους χρησιμοποιήσουν ως νοητικά εργαλεία για να περάσουν από τη φάση όπου καταφέρνουν κάτι με υποβοήθηση, στη φάση όπου το καταφέρνουν μόνο τους (ανεξάρτητη γνώση).

- Οι ενδιάμεσοι μπορεί να είναι *γλωσσικοί, οπτικοί, φυσικοί*: λέξεις, τραγούδια, σύμβολα, εικόνες, σχέδια, χάρτες, αντικείμενα κλπ.
- Οι ενδιάμεσοι πρώτα «μοιράζονται» με τον παιδαγωγό και σταδιακά χρησιμοποιούνται από τα παιδιά σε ατομικό επίπεδο (π.χ. ο δάσκαλος δείχνει στο παιδί ότι μπορεί να χωρίσει μια λέξη σε συλλαβές χτυπώντας παλαμάκια για να συνδέει το ρυθμό με τη συλλαβική δομή της λέξης. Αργότερα το παιδί μόνο του όταν του ζητηθεί να χωρίσει μια λέξη σε συλλαβές, μπορεί να χτυπήσει παλαμάκια παράλληλα με το χωρισμό για να τα καταφέρει)

Οι ενδιάμεσοι βοηθούν τα παιδιά στη βελτίωση (Ντολιοπούλου, 2005):

της αντίληψης (π.χ. ένα παιδί που δεν είναι σίγουρο αν το σχήμα που βλέπει είναι τετράγωνο ή παραλληλόγραμμα, ο Ν μπορεί να το ρωτήσει αν μοιάζει με ένα ζάρι ή ένα κουτί του γάλατος),

της προσοχής (π.χ. ο Ν χρησιμοποιεί μια κούκλα κατά την ώρα του κύκλου, για να τραβήξει την προσοχή των παιδιών στην παρουσία της),

της μνήμης (π.χ. Σημειώνει μια γραμμή με στυλό στο χέρι για να υπενθυμίζει ότι πρέπει να πάρει το φάρμακό του),

της παρατηρητικότητας (π.χ. δύο αυτοκίνητα ένα μεγάλο και ένα μικρό για να θυμίζουν στα παιδιά πώς θα κατηγοριοποιήσουν τα αντικείμενα που έχουν μπροστά τους).

Οι ενδιάμεσοι χρησιμοποιούνται προσωρινά, με στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτυχθούν, να μάθουν και να οδηγηθούν προς την ανεξάρτητη γνώση. Προκειμένου να είναι αποτελεσματικοί πρέπει (Bodrova & Leong, 1996):

- α) να χρησιμοποιούνται για κάτι πολύ συγκεκριμένο που θα μπορεί να το καταλάβει και να το θυμάται το παιδί.
- β) να συνδέονται με ένα αντικείμενο που θα χρησιμοποιήσει το παιδί πριν ή κατά την εκτέλεση μιας δραστηριότητας
- γ) να μη χρησιμοποιούνται συχνά ή για πολλή ώρα για να μην κουράζουν το παιδί και δημιουργούν πλήξη
- δ) να συνδυάζονται με τη γλώσσα ή με άλλες συμπεριφορές
- ε) να κινούνται μέσα στη ΖΕΑ του παιδιού
- στ) να χρησιμοποιούνται για να υπενθυμίζουν στο παιδί τι θέλουμε να κάνει κι όχι τι δεν θέλουμε.

Γενικότερα, η θεωρία του Vygotsky υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη μιας ικανότητας σε μια συγκεκριμένη δραστηριότητα περνάει από τα εξής στάδια (Ντολιοπούλου, 2005):

- α) τα παιδιά πρώτα επιτυγχάνουν να ολοκληρώσουν κάποια δοκιμασία συνεργατικά με τη βοήθεια των ενηλίκων,
- β) τα παιδιά χρησιμοποιούν έναν ενδιάμεσο (όπως τον ατομικό λόγο) προκειμένου να εξοικειωθούν με αυτή τη δοκιμασία,
- γ) κατά τα πρώτα στάδια που τα παιδιά πραγματοποιούν μόνα τους τη δοκιμασία, συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τον ενδιάμεσο, ώστε να βοηθηθούν με την επίλυση προβλημάτων και
- δ) σταδιακά τα παιδιά είναι σε θέση να πραγματοποιούν τη δοκιμασία αυτή αυτόματα και με ευκολία, δίχως να χρησιμοποιούν συμβολικά εργαλεία ή στρατηγικές.

Ο ρόλος του Παιδαγωγού

- Ο ρόλος του Ν είναι να σχεδιάζει ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον στο οποίο θα καθοδηγεί, θα διευκολύνει θα υποστηρίζει και θα αξιολογεί τα παιδιά. Κύριος ρόλος τους είναι να αντιληφθεί ότι λαμβάνει ενεργά μέρος στη μαθησιακή διαδικασία για την απόκτηση γνώσεων από τα παιδιά και πρέπει να δημιουργεί με τα παιδιά εμπειρίες μέσα στη ΖΕΑ για να πορευτούν προς την ανεξαρτησία τους.
- Ο Ν σχεδιάζει δραστηριότητες στις οποίες τα παιδιά θα δρουν μόνο τους αλλά και με υποβοήθηση. Παράλληλα πρέπει να είναι προσέχει τον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν στη βοήθεια που του παρέχει, ώστε να ξέρει πότε θα την αποσύρει.
- Εάν το παιδί δεν τα καταφέρνει με την υποβοήθηση, τότε η δραστηριότητα χρειάζεται να τροποποιηθεί διότι η δραστηριότητα είναι εκτός της ΖΕΑ του παιδιού.
- Ο Ν πρέπει να μειώνει τη βοήθεια του μόλις το παιδί είναι σε θέση να τα καταφέρει μόνο του.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

